

ФІЛОЛОГІЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Мельничук Оксана

*доктор філологічних наук,
професор кафедри романо-германської філології
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Сульдін Артур

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
історико-філологічного факультету
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»
м. Рівне, Україна*

Сучасний етап розвитку гуманітарних наук позначений активними процесами цифровізації, які охоплюють усі сфери суспільного життя — від освіти та науки до культури й побутової комунікації. Філологія як наука, що традиційно досліджує мову, літературу та текст, зазнає суттєвих змін у зв'язку з цими процесами. Якщо раніше об'єктом філологічного аналізу були переважно письмові чи усні тексти у класичному вигляді, то нині дедалі більшої ваги набувають цифрові формати: електронна література, гіпертексти, блоги, соціальні мережі, мультимодальні та інтерактивні тексти. Цифрові технології не тільки надають нових інструментів опрацювання й аналізу (наприклад, корпусні методи, автоматизоване опрацювання мовних даних та інструменти штучного інтелекту), а й трансформують сам предмет дослідження, створюючи нові типи текстів та комунікативних практик. Так, філологія набуває нових якостей як дисципліна, що поєднує традиційні гуманітарні підходи з цифровими технологіями, інтегруючись у сферу цифрових гуманітарних наук (Digital Humanities) [1-6].

У добу Інтернету виникають нові форми текстуальності, зокрема гіпертексти, електронна література, блоги, фанфікшн, соціальні медіа-тексти, а також мультимодальні форми комунікації, що поєднують слово, зображення, звук, відео та інтерактивні елементи [2]. Така поліструктурність текстів змінює саму природу читання: воно стає нелінійним, динамічним, із можливістю вибору траєкторії руху всередині тексту. З огляду на це, відбувається поступове розмивання традиційних жанрових меж між художнім, науковим та публіцистичним стилем, адже цифрові тексти тепер мають змішаний характер й поєднують ознаки кількох



стилів одночасно. З погляду філолога це означає розширення об'єкта аналізу й необхідність розпрацювання дослідницьких підходів, здатних врахувати інтерактивність, гіперзв'язність та мультимодальність цифрового тексту. У цьому контексті цифровий текст постає якісно новим об'єктом дослідження, що вимагає міждисциплінарного осмислення на перетині філології, соціології, культурології та цифрових гуманітарних наук.

За таких умов закономірною є трансформація методів аналізу. Традиційне «близьке читання» (close reading) збагачується новим підходом – «далеким читанням» (distant reading), запропонованим Ф. Моретті [3]. Завдяки корпусній лінгвістиці та інструментам автоматичного аналізу текстів можливо опрацьовувати масиви даних обсягом у мільйони слів [1]. Методи Natural Language Processing (NLP) та алгоритми штучного інтелекту дають змогу виявляти закономірності, які були б недосяжними в межах традиційних досліджень.

У нових реаліях філолог повинен володіти цифровою грамотністю, яка охоплює уміння працювати з гіпертекстами, цифровими архівами, мультимодальними матеріалами. Водночас зростає значення медіаграмотності, адже критичне читання текстів у цифровому середовищі передбачає здатність відрізнити факти від маніпуляцій, виявляти фейки, інтерпретувати медіаповідомлення. Філолог стає не тільки дослідником тексту, а й посередником між технологіями та суспільством.

Попри очевидні переваги, цифровізація породжує і низку проблем: редукція тексту до «даних» може призводити до втрати його художнього та культурного виміру; інформаційне перевантаження ускладнює відбір релевантних джерел; виникають етичні проблеми щодо авторських прав, академічної доброчесності, використання машинного перекладу та штучного інтелекту у науковій діяльності [4].

З погляду методології наукових досліджень філологія у цифровому середовищі інтегрується у сферу *Digital Humanities* — міждисциплінарного напрямку, що поєднує гуманітарні науки з цифровими технологіями. Це означає не тільки використання технічних інструментів для опрацювання текстів, але й формування нових дослідницьких парадигм, у яких гуманітарне знання постає в інтеграції з інструментарієм комп'ютерних наук [5]. Такий підхід відкриває перспективи для впровадження віртуальної та доповненої реальності у викладанні іноземних мов та літератури, що дає змогу створювати ефект «занурення» у культурне середовище. Важливим напрямом є створення цифрових освітніх платформ, електронних бібліотек, інтерактивних словників та лінгвістичних корпусів, які значно розширюють можливості і для викладання, і для наукових досліджень. Окрім того, цифровізація стимулює розвиток нових форм академічної та публічної

комунікації між науковцями та широкою аудиторією: від відкритих онлайн-курсів (МООС) й наукових блогів до віртуальних конференцій та міжнародних проєктів. Відтак підхід Digital Humanities сприяє переосмисленню ролі філолога як дослідника й педагога, який водночас є медіатором між гуманітарним знанням та сучасними технологіями [6].

Отже, філологія в умовах цифровізації набуває нових форм та значення. Вона перестає бути виключно «наукою про слово», а перетворюється на дисципліну, здатну інтегрувати технологічні та культурні підходи. Завдання сучасного філолога – не тільки аналізувати тексти, а й формувати критичне мислення в умовах інформаційного суспільства, де слово стало найціннішим ресурсом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bekhta, I., Melnychuk, O., Dilai I. & Tatarovska, O. (2025). *Computational approaches to semantic frame modeling: frequency and statistical analysis of nonverbal experience in war fiction*, Proceedings of the Computational Linguistics Workshop (CLW-CoLInS 2025) at the 9th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems. Kharkiv, Ukraine, May 15-16, 2025. P. 174-194. Available at <https://ceur-ws.org/Vol-3976/>
2. Mélanie-Becquet, F., Barré, J., Seminck, O., Plancq, C., Naguib, M., Pastor, M. & Poibeau, T. (2024, November 21). *BookNLP-fr, the French Versant of BookNLP: A Tailored Pipeline for 19th and 20th Century French Literature*. Journal of Computational Literary Studies, 3(1), 1-34. <https://doi.org/10.48694/jcls.3924>
3. Primorac, A., Arias, R., Patras, R., Eglāja-Kristsone, E., van Dalen-Oskam, K., Herrmann, B., Schöch, C., & François, P. (2023). *Distant Reading Two Decades On: Reflections on the Digital Turn in the Study of Literature*. Digital Studies / Le champ numérique, 13(1), 1-24. <https://doi.org/10.16995/dscn.8855>
4. Salerno, E. (2024). *Digital humanities: Mission accomplished? An analysis of recent developments*. Digital Scholarship in the Humanities, Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/20966083241234379>
5. Salmi, H. (2024). *Textuality as amplification: Reconsidering close reading in the digital age*. Rethinking History, Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/13642529.2024.2360318>
6. Yan, J., Li, Q., & Liu, H. (2025). *Defining Digital Humanities and Examining Its Relationship with Linguistics through the Lens of Digital Scholarship in the Humanities*. Digital Scholarship in the Humanities, 40(1), 354-380. <https://doi.org/10.1093/llc/fqae075>